

عیراق دوای هاتنه‌کە‌ی بایدن و نوێژه‌کە‌ی سەدر!

17-07-2022

نووسەرەکان

زریان روژه‌لاتی

کورتە : روودانی گۆرانکاری لە سیاسەتەکانی نێو روژه‌لاتی نێوه‌پاست

نۆڭزەكەي سەدر و سەردانەكەي بايدىن بۇ رۇڭھەلتى نۆۋەپاست، دوو روداۋى گىرنگى رۇڭزانى رابردوون كە دەشتى ئاراستە بە شىۋازى پىكەۋەنانى حكومتى داھاتوۋى عىراق بدەن. ھەلبەت گەللىك فاكىتەرى جىيايى دىكەش ھەن بەلام ھەمانە ھەنوۋكەيىن. نۆڭزەكەي سەدر نەخشەپى ھەنگاۋەكانى داھاتوۋى ئەۋى دەرخت، ئەۋەش نەك تەنیا حكومت، بەلكوۋ كارىگەرى لەسەر كۆي پىرۇسە سىياسىيەكە دادەنپت. سەردانەكەي بايدىن و دەرەنجامەكانىشى كارىگەرى لەسەر ھەلۋىستى ئىران لە عىراق و ناۋچەكە دادەنپت، ۋەك نىكتىرەن لايەنى دەرەكى لە چوارچىۋەى ھاۋاھەنگى كە ئىستا بە تەمايە حكومت پىكەۋەنپت.

سەردانەكەي بايدىن و پىكەۋەنانى حكومتى عىراق

لەسەردانەكەي بايدىن بۇ رۇڭھەلتى نۆۋەپاستەۋە دەنگى ۋەرچەرنىك دى. نىكەي مانگىك بەرلە ئىستا ھەلۋەدوۋ تىشك بىخەمە سەركارىگەرىيەكانى لەسەر عىراق و كوردستان.[1] پىدەچى ئىدارەى بايدىن بە تەمايى دروستىردى ھاۋسەنگىيەكى ھىزدارى بىت لە رۇڭھەلتى نۆۋەپاست و ئىرانىش چاۋەپىيە بزانى ئەمە بە كىردەنى چى لى دەكەۋىتەۋە. راستىيەكەي، ئەۋان ھىۋايەكى زۇريان بە بايدىن ھەبوۋ تا كاتى ھاتەسەركار، بگەپتەۋە بۇ رىكەۋىتنامەى ئەتۋى، بەلام بايدىن ئەۋانى توۋشى سەرسوۋرمان كىرد. چوۋنكە نەك ھەر تا ئىستا ئەۋەى نەكردوۋە، بگە خەرىكە ترەمپ ئاسا دەجولپتەۋە، ھەرچەند ھىشتا خواستى زىندوۋكردنەۋەى رىكەۋىتەى ئەتۋىمىشى لەسەرداپە. سەردانەكەي بۇ ئەم ناۋچەيە زىاتىر بۇ دروستىردى ھاۋسەنگىيەك لە ئىۋان ھىزە ناۋچەيەكان بوۋ كە بەھۋى توۋانى موشەكى، درۋن و ھىزە پىرۇكسىيەكان و بەرنامەى ئەتۋىمىيەۋە، زىاتىر بەللى ئىران داشكا بوۋ. دەپى چاۋەپى بىن بزانىن كە جۈلەى داھاتوۋى روۋسىيا، چىن و ھەلۋىستەكانى داھاتوۋى ئىران ۋەك لايەنىكى دىكەى ئەم بابەتە چۈن دەپى تا بزانىن ئەۋ ھاۋسەنگىيە دروست دەپت يان نا؟ بەلام رەنگە ئەۋە دىار بىت كە ئىران چى بە تەمايى گىرۋىردى بارودۇخە بىت لە ناۋچەكە، يان دواجار مل بدات بۇ راھاتىن لەگەل ئەۋ ھاۋسەنگىيە نۆپەى كە ئەمىرىكا بە تەمايە دروست بىت، سىياسەتەكەى لە عىراق پاراستى ئەۋ دۇخەيە كە لە ئاراداپە. ۋاتا رەنگە نەبەۋى دۇخەكە لەۋەى كە ھەبە ئالۋىزىر بىت. بەلام بۇچى؟

ھاۋكات لەگەل ئەگەرى زىادبوۋنى گىرۋىيەكان لە سورىا و لوبنان، رەنگە ئەۋە بزارەيەكى گونجاۋ نەبىت بۇ ئىرانىيەكان كە دۇخى عىراق لەۋەى كە ھەبە ئالۋىزىر بىت. لە سوورىا ئىسرائىل ھىرشى بەردەۋامى ھەيە و لەۋانەيە توركىياش بى مەيلى نەبىت ئۆپەراسىۋىنىكى دىكە بىكات، كە چەندەى دۇى ئىدارەى رۇڭزاۋا بىت، ئەۋەندەش لە دۇى بەرژەۋەندىيەكانى ئىرانىش دەپت و، لەۋانەيە رى لەۋ ھەلى فراۋانبوۋنى نفوز و ھەلشكانەى ئىران لە سوورىا بگىرپت كە دۋاى كىشانەۋەى روۋسىيا لە ھەندىك شوۋن بۇي رەخساۋە. ھەرۋەھا بە لەبەرچاۋگىرتى ئەۋ گىرۋىيەكى كە ئىستا لە لوبنان ھەيە، گىرۋىردى زىاتىر دۇخى عىراقىش شتىك نابىت كە لە قازانچى تاران بىت. ئەمە بىچكە لەۋەى كە ئاراستەيەكى بەھىز لە عىراق دروستبوۋە كە دۇى ھەژموۋنى ئىرانە و تارانىش ناتۋان چاۋى لى بنوقىنپت. ئەۋ بەۋدۋايانە بالىۋىزىكى تازەى لە عىراق دانا كە بە ئەسل عىراقى و خەللى نەجەفە[2] و ئەمەش چەندەى پىرۇسەيەكى سىياسى و ئىدارى پەيۋەست بە ئىران خۇى بىت، ئەۋەندەش بۇ ھىۋىرۋىرۋەندەۋەى ئەۋ رەۋەتى شەقامى شىيەيە كە پىۋايە ئىران جىايە و دەستۋەردان لە كاروبارىن دەكات. رەۋتى خۇپىشانەرانى نارازى و سەدرىيەكان خۋازىرى ھەژموۋنى ئىرانى نىن لە عىراق و پىدەچىت مەرچەيەتى بالى شىيەش بە لەۋنىك بەۋ ئاراستەيەدا ھەنگاۋى نابىت. بۇيە ئەگەر ئىتار بە تەمابىت حكومتىك بە دلى خۇى و بى گۈيدانە راي سەدر و لايەنەكانى دىكە دروست بىكات، ئەۋسا ئەگەر ھەيە دۇخەكە ۋەك 2018ى لى بىتەۋە، ۋەك چۈن دۋاى ماۋەيەك لە پىكەۋەنانى حكومتى عادل عەبدولمەھدى خۇپىشانىدان و نارەزايى سەرىيەلدا.

نۆڭزەكەي سەدر و پىكەۋەنانى حكومت

لە راستىدا ھەر لە رۇڭى پىش نۆڭزەكەۋە، ئەۋ ساتەى كە توپتى رابەرى رەۋتى سەدر بىلاۋ كرايەۋە، نىشانەكانى ئەۋەى كە سەدر بە تەما نىيە جارى پەنا بۇ خۇپىشانىدان بەرىت دىار بوۋ.[3] راستىيەكەى دۇخى ئىستا بۇ سەدر ۋەك دوو شەشى يارى تاۋلە ۋايە. لە حكومت نىيە و حكومتىش دەكات. لە ئۆپۇزىسىۋنە، جارى تاكە سۋارى شەقامىشە بەلام ئاراستە بە پىرۇسەى پىكەۋەنانى حكومتىش دەكات! ترسى سەركەى ئىتارىيەكان ئەۋە بوۋ كە سەدر گەمەكەيان لى تىكىدات، رەنگە ھەر ئەمەش ھۆكارى سەركەى خاۋەخاۋەردى ئەۋان بوۋىت لە پىكەۋەنانى حكومتىكى بى سەدر، ئەۋىش سەدرەراى ئەۋەى كە پىشتر موقتەدا سەدر، دەرەفەتىكى 40 رۇڭەى پىدابوۋن تا حكومت دروستىكەن و نەيانتۋانى. لە نۆڭزەكەى ھەيى رابردوۋشدا سەدر دوۋەمىن دەرەفەتى بە ئىتار دايەۋە تا حكومت دروستىكات. ئەۋ توۋانى خۇى بۇ راكىشانى خەلك بۇ سەر شەقام پىشاندا، بەلام دوۋەمىن دەرەفەتىش دايەۋە بە ئىتارىيەكان بۇ ئەۋەى حكومت دروستىكەن، ھەرچەند ھىلى سوۋرى بەسەرناۋى مالكى و ھەندىك كاندىدى گىرمانەيى دىكە بۇ پۇستى سەركەۋەزىران ھىنا و ھەندىك مەرجىشى

سەرۆكۆهزیرانی داھاتوو كى دەبیت؟

وھك سالى 2010، ئەمجارەش لە ماسوئە زياتر لە نۆ مانگىيەكەى پىكھىنانى حكومەت دا، نوری مالكى ئەكتەرىكى سەرەكیيە و، وھك سالى 2018ش تۆپەكە لە مەيدانى گرووپەكانى نزيك لە ئىرانە. يەكێك لەو بەربەستانەى كە نەيھىشتووە لەدوای كىشانەوێ سەدر لە پەرلەمان حكومەت پىك بىت، ناكۆكىيە نۆخۆبىيەكانى چوارچۆيە ھاوئاھەنگىيە. ئەمەش لەوانەى نەيشانەيەك بىت بۆ ئەوێ كە ئەمجارە ئىران كەمتر دەپەوێ قسەى تىدا بكات. بۆيە ئەگەر هېچ نەگۆرێت، رەنگە زياتر ھاوسەنگىيە نۆخۆبىيەكانى عىراق و ئىران ئەو ديارى بكەن كە كى دەبىتە سەرۆكۆهزیرى داھاتوو. لەوانەى دانانى كەسێكى لە سەركردە پلە يەكەمەكانى ئىران (وھك مالكى يان عامرى) واتا تەحەداكردى سەدر بىت، مالكى بىت ئەو هەر تەحەدايىكى راستەوخۆيە و عامرىش بىت تەحەدايىكى ناپاستەوخۆ دەبىت، چونكە ئەمە واتا ئەوێ كە حكومەتەكەى بەھىز دەبىت و بە ھەبونی گرووپىكى بەھىزى وھك سەدرىش لە دەرەوێ پەرلەمان، لەوانەى واتا گزرى زياتر بەدات كە پىدەچىت ئىران و ئىرانىش لانيكەم لە ماوێ كورتخايەندا خوازيارى نەبن. ئەمە بىجگە لەوێ كە ئەگەر مالكى بىتە سەرۆكۆهزیر يان ھادى عامرى، دەتوانىت لەسەر ھاوسەنگىيە نۆخۆبىيەكانى ئىرانىش كاريگەرى داينىت. بۆيە عامرى كىشاھو پىدەچىت ناوى مالكىش زياترەك تەكتىك لەناویدا بى، ئەگىنا بە ھەبونی قىتو ناپاستەوخۆيە مەرجەىيەت، ھەبونی سەدر و شەقامى ناپازى شىعە و تۆمارە دەنگىيەكانى ئەم دوایيە، چانسى ئەو بۆ وەرگرتنى ئەو پۆستە كەمتر بووئەتەو. خۆ ئەگەر شتىكى وەھاش رووبەدات، ئەو وھك تەحەدايىكى گەرە دەبىت و دەبى عىراق خۆى بۆ قۇناخىكى نوێ ئامادە بكات.

بۆرەيەكى دىكەش مستەفا كازمى سەرۆكۆهزیرانى ئىستانبە كە دوای نوێزەكەى سەدر و ھاتنى بايدى و تۆمارە دەنگىيەكانى مالكى چانسەكەى زياتر بووئەتەو. لەسەردەمى ئەودا گزرتى قەرزەكانى ئىران لای عىراق بە لەونىك چارەسەركرا. ناوېزىوانى ئىران وسعودىيە كراد كە كارنامەيەكى جىي پەسندى لاىەنە دەرەكىيەكانە. ئەو مانۆرىكى زىرەكانەيشى كرد كاتىك كە ماوېيەك بەرلە ئىستان سەردانى تارانى كرد. بەرلەوێ بچىتە جەدەش چوو لای ئىتارى تەنسىيى لەكاتىكدا كە ئەمەى لەگەل لاىەنەكانى دىكەى عىراق نەكرد و دەپەوێت پىيان بلى من دەتوانم ھاوسەنگى رابگرم. كۆبوونەوھەكەيشى لەگەل بايدى و مەھمەد بن سەلمان وھك سەرۆكۆهزیرى كاربەرێكەر، دەتوانى وھك پالېستىيەكى ئەمريكا و سعودى بۆ مانەوێ ئەو تەرجەمە بكرىتەو. پىدەچى مانەوێ مستەفا كازمى ھەتا ھەلېئاردنىكى دىكە بۆرەيەكى سەدرىش بىت. كازمى لە دەرەوێ عىراق و لە دەرەوێ ئىتان بەدوای پالېستىيە بۆ مانەوێ خۆى دەگەرېت بەلام گزفەكەى ئەوێ كە جار ئىتان پىي رازى نىن . بەئەگەرى زۆر دواجار بە لەبەرچاوتى ھەموو فاكترانە، دواجار ئەگەرى رىككەوتنى لاىەنەكان لەسەر ناوى سىياسىيەكى پلە دووى چوارچۆيە ھاوئاھەنگى كارىكى دوور لە چاوپەوانى نىيە، ھەرچەند كازمىش ھىشتا ھەر چانسىكى ماو.

كورد و سەرۆكايەتى كۆمار

دوو روانگە لە نۆ ئىتارەو سەبارەت بە پرسى سەرۆكايەتى كۆمار دەرەكەون، يەكيان داوا لە كورد دەكات كە رىككەون و يەكى دىكەش جارەجار باس لەو دەكات كە ئەوان دەنگ بە كاندیدى يەكێتى دەدەن. راستىيەكەى ئەوێ كە كىشانەوێ سەدر دۆخەكەى بۆ ئىتان گۆرپو. واديارە ئەوان ئەمجارە كەمتر دەپەوێ دەست لە پرسى ھەلېئاردنى سەرۆكايەتى كۆمار وەرىدەن چونكە چەندەى پىوستيان بە يەكێتى ھەيە، ئەوئەندەش پىوستيان بە پارتى ھەيە لە قۇناخى داھاتوودا. ئا لىزەوێ كە بۆرەى ھەرە گونجاو بۆ ئەوان رىككەوتنى پارتى و يەكىتيە. ديارە چانسى د. بەرھەم سالىح بۆ بوونەو بە سەرۆكۆمار زياترە ئەگەر يەكىتى و پارتى لەسەر كەسێكى دىكە رىككەنەكەون. چونكە گەرئەوێ ئەو لە بەغداو بۆ سلىمانى، دەتوانىت كاريگەرى لەسەر ھاوسەنگىيە نۆخۆبىيەكانى حىزبەكەى داينىت و. رەنگە ھەندىك لاىەنى ناوخوايى و دەرەكەيش نەپەوێت كارىك بگرىت كە سەركردەكانى ئىستان يەكىتى تووشى گزفنى زياتر بن. بە ئەگەرى زۆر، ئا خولەكى كۆتايى ھەولى سازانى ھەردوولا دەرىت بەلام ئەگەر نەكرا، رەنگە دواجار دەنگ بە كاندیدەكەى يەكىتى بدرىت، بەلام لە بەرامبەردا ئىمىتيازىكى واش بە پارتى بدرىت كە پىي رازى بىت. بەوجۆرەش دەرچەيەك بۆ يارىيەكى براو – براو بۆ ھەردوو لاىەنى كوردى بپەخسەيت.

كۆتايى

گوتارەكەى سەدر لە نوێزى ھەينى دووھەمىن دەرەفەتى ئەو بوو بۆ ئىتان بۆ ئەوێ حكومەت پىكەو بى. دوای ھاتنى بايدى بۆ رۆژھەلاتى نۆپەراست دۆخى عىراق بۆ ئىران زياتر لە جاران گزنگ دەبىت، بۆيە بەئەگەرى زۆر، تاران وھك لاىەنى دەرەكەى نزيك لەو گرووپەى كە ئىستان

جڭهوي پڭكهڭناني حكومهتي به دهستهوهيه، له عيراق به دواي هاوسهنگيهكدا دهگهږيټ. ئهمهش دهتوانيت به دؤخڭ تهرجمه بيته كه حكومت ئيتاري بيټ بهلام به شهراكهتيكي ناراستهوخوي سهدر (وهك هيشتنهوهي پؤستهكاني له نيو حكومت) يان لانيكه م به رهزامهندييهكي ريژهيي سهدر و پارتى و سوننهكانيش بيټ. هاوشيوهي ئهو بالانسهي هيژدارييهي كه بايدن دهيهوي له رؤژهلاتي نيوهپاست دروست بيټ، رهنكه دؤخڭكي عيراقيش تهنانهت ئهگهر بهشيوهي كاتيش بي بهرهو راگرتني هاوسهنگيهك پروات ئهگهر دؤخهكه وهك ئيسنا بمينيتهوه.

<http://rudawrc.net/?p=2161> - [1]

- [2]

<https://www.irna.ir/news/84748271/%D8%B3%D9%81%DB%8C%D8%B1-%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%81%DB%8C-%D8%B4%D8%AF%D9%87-%D8%AC%D8%AF%DB%8C%D8%AF-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%A8%D8%BA%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D8%B4%D8%AF>

<https://fb.watch/ejBaLsvq> - [3]